

Den siste hedningen

Då vår berättelse börjar, är Julianus i spetsen för sina fåtaliga, men segervana trupper på tåg mot Konstantinopel. Konstantinus samlar österlandets alla stridskrafter kring sin hotade tron. Kriget, som förestår, är ej endast ett krig mellan Julianus och Konstantinus. Det betyder långt mera. Verlden skälfter af hopp och fruktan. Julianus har öfverlemnadt sig "i de odödlige gudarnes beskydd". Han har offentligt afsagt sig kristendomen. Den säd, Krysanteus sådde, har skjutit upp i dagen. Kriget är emellan den antika bildningen och kristendomen. Två tidsåldrar skola stöta samman med vapen i hand. Och frågan, som Krysanteus vill förelägga oraklet, är denna: *Skall Julianus eller Konstantinus segra?*

(Den siste Athenaren, 1859, s. 40-41).

I början av *Den siste Athenaren* möter vi Krysanteus i oraklets Delfi. Frågan gäller om hans lärjunge Julianus kommer att lyckas med sitt uppdrag att rädda den antika kulturen. Och oraklet svarar genom att låta hans dotter Hermione blicka två år fram i tiden, där någon som vi (men inte hon) kan identifiera som Julianus ligger död i den persiska öknen.

I romanen försöker Krysanteus lokalt i Aten genomföra samma reformation som hans elev på kejsartronen. Man kan säga att Rydberg använder den mindre arenan som en modell av den större, för att undersöka om "medeltidens mörka natt" hade kunnat undvikas. Med negativt svar. Men var den *historiske* Julianus sak körd från början, var hans nederlag lika oundvikligt som Krysanteus?

Nej, svarar den brittiske historikern Adrian Murdoch i *The Last Pagan : Julian the Apostate and the Death of the Ancient World* (2003, pocket 2008). Hans utmaning mot kristendomen var både seriös och realistisk, med lite tur hade han kunnat lyckas, och världen hade blivit mycket annorlunda. Om det stämmer vet jag inte, men boken är intressant om man vill dra Rydbergs tanketrådar in i samtiden. Under tiden kan man meditera över titeln, som på något sätt verkar bekant.

TORE LUND